

שיחה לעם

רעיון לפרשת השבוע מעובד ע"פ שיחות הרבי מליובאוויטש

יש ייחוס ויש ייחוס

~ גירסה מאופ ~

אולם, על-אף טענת השבטים בא הקב"ה והעיד "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - שקנאותו באה כתוצאה מהיותו נכד אהרן. פנחס ירש את תכונתו של אהרן איש החסד¹⁰, ולכן דווקא הוא התעורר לעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים - "השיב את חמתי מעל בני ישראל"¹¹.

מכאן עלינו ללמוד בעניין ההנהגה שבין אדם לחברו. כאשר רואים יהודי העוסק במעשה טוב כלשהו, ונראה לעינינו שהוא עושה זאת מצד פניות אישיות ומניעים פסולים - אל לנו לדון אותו לכף-חובה ולבטל את מעשיו, שהרי איננו 'קוראי מחשבות' ולעולם לא נוכל לדעת מה מתחולל בליבו פנימה.

אי לכך, כל עוד מדובר במעשה טוב וחיובי, אין לזלזל בכך. יתירה מזו, אף אם באמת האדם עושה זאת מצד פניות ונטיות צדדיות, הרי כבר אמרו חז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה - שמתוך שלא לשמה בא לשמה"¹².

(לקוטי שיחות ח"י שיחה ג)

סיום הפרשה הקודמת מספרת התורה כי פנחס הרג את זמרי בן סלוא, נשיא שבט שמעון, בגין חטאו החמור עם אישה מדיינית. כהמשך לכך, מתארת התורה בפרשתנו את השכר שניתן לפנחס על-כך, בהקדמת ייחוסו המכובד - "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן".

לאמיתו של דבר, ייחוסו של פנחס לאהרן הכהן מופיע מספר פסוקים קודם לכן - בסוף הפרשה הקודמת, ומדוע חזרה התורה וכתבה זאת בשנית? מסבירים על-כך חז"ל: "לפי שהיו השבטים מבזין אותו - הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי-אמו [יתרו] עגלים לעבודה-זרה, והרג נשיא שבט מישראל". משום כך באה התורה לשבח את פנחס בכך שהוא נכדו של אהרן.

התנהגות זו של השבטים מעלה מספר תמיהות:

ראשית, מפני מה הם ביזו את פנחס? הלא הכול נוכחו לראות בצדקתו כאשר נעצרה המגפה מעל ישראל בזכות הריגתו את זמרי? לו רק בני שבט שמעון היו לוקחים חלק בביזוי - ניתן היה להבין זאת, שכן התרסתם היא תוצאה של רגש טבעי מכך שהרגו את נשיא שבטם, אולם מדוע שאר השבטים ביזוהו?

ממהי-נפשך: אם הם סברו שהצדק עם פנחס, משום שעשה כדת וכדין - למה לבזות אותו? ואם הם היו בדעה שאסור היה לפנחס להרוג את זמרי³ - היו צריכים לבזותו על-כך שהוא עצמו רוצח, ולא על-כך שסבא שלו פיטם עגלים⁴!

כמובן, אם השבטים רצו לבזות את פנחס בגין מעשיו המושחתים של סבו, מדוע הסתפקו רק בזה שיתרו "פיטם עגלים... לעבודה-זרה"? הלא יכולים היו לציין עובדה גרועה וחמורה יותר, שסבו היה **כומר לעבודה-זרה** ועבד את כל סוגי העבודה-זרה שהיו בעולם⁵!

והביאור בזה:

דבריהם על פנחס, רצו השבטים להגן כביכול על כבודם של משה וישראל. מאחר וזמרי הביא את המדיינית "לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל", כיצד ייתכן שפנחס היה היחיד שקם ועשה מעשה, בהיבשעה שכולם נמנעו מלהגיב⁶? מעשה זה היווה, לדעתם, זלזול גדול בכבודם של משה וישראל!

לפיכך, ביזו השבטים את פנחס בטענה שמעשהו לא נבע מחמת קנאת ה' בלבד, אלא התערבה בו **מידת האכזריות** שהייתה טבועה בנפשו⁷. סבו היה נוהג לפטם עגלים בשביל להרוג אותם לאחר מכן - מעשה אכזרי מאוד⁸, ובשל כך, דווקא פנחס הרג את זמרי, כיון שהוא ירש את תכונת האכזריות מסבו יתרו⁹.

¹ רש"י בתחילת הפרשה על פי הגמרא במסכת סנהדרין דף פ"ב עמוד ב'. ראה ברא"ם.

² נוסף לכך: מעשה זמרי גרם צער לכל ישראל, כמסופר בתורה שכאשר הגיע זמרי עם המדיינית - **"עני כולם בבכיה"** (רש"י). אם כן, היה על ישראל להזדהות עם מעשה פנחס.

³ משום שלא ידעו את ההלכה ש"הבועל ארמית קנאים פוגעים בו", או שסברו שאינו "קנאי אמיתי" אלא עושה זאת ממניעים אחרים.

⁴ [כלומר, מה הקשר בין מעשהו למעשי סבו? אם המעשה היה טוב וראוי, האם היה עליו להימנע ממנו בגלל מעשי סבו? ולאידך, אם מעשהו לא היה טוב, היה עליהם לדרוש את עונשו ולא להסתפק בביזוינו לבד. למה הם קשרו זאת למעשי סבו?]

⁵ ראה שמות-רבה פרשה א' פסקה ל"ב. רש"י שמות פרק י"ח פסוק י"א.

⁶ למרות שידעו את ההלכה ש"הבועל ארמית - קנאים פוגעים בו". שהרי לא עלה על דעתם שנתעלמה ההלכה ממשוה רבנו.

⁷ אך לא טענו שהיה זה רק בסיבת אכזריותו - שהרי נעשו לו ניסים רבים (כמובא במסכת סנהדרין ה"ג, ע"ג שם).

⁸ כדבריהם: **"פיטם עגלים"** ולא **"המית עגלים"** (על-דרך פירוש רש"י: "אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונתחן ראשך" - במדבר פרק י"א פסוק כ"ב). ומה שאמרו "פיטם עגלים לעבודה-זרה",

זהו משום שבפועל הפיטום היה לשם כך (מדבר רש"י בשמות פרק ו' פסוק כ"ה משמע, שפיטום לשחיטה בזמנם היה רק בשביל עבודה-זרה), אך הדגש בכך הוא על הפיטום בשביל **השחיטה**. ועוד, בפיטום בשביל לשחוט **לעבודה זרה**, מודגשת האכזריות במידה גדולה יותר, כיון שאין לו מכך כל הנאה (ראה רש"י דברים פרק י"ב פסוק ל"א). ויש לומר, שגם במעשה פנחס היה מעין זה. שהרי כדי שיניחו לו להיכנס אל הקובה, היה עליו להראות שהוא בא להשתתף בחטא. והרי התדמות זו לבני שמעון היתה בשביל להרוג את נשיאם.

⁹ יש להוסיף שאמרתם "והרג נשיא שבט מישראל", באה להדגיש את מעשה האכזריות. מאחר שתפקיד נשיא שבט הוא לדאוג לצרכי בני שבטו. ואף מעשה זמרי כעת עם המדיינית, נעשה לדעתם בשביל להציל את שבטו (ראה רש"י פסוק ו'). לכן, הם טענו, הריגת "איש חסד" תוך כדי שהוא עושה מעשה חסד - הרי הוא ביון גדול יותר. יתירה מזו, לדעתם, זוהי הסיבה להתפרצות מידת האכזריות דווקא כעת. שהרי התעוררות מידה זו כלפי איש החסד היא במידה רבה יותר, כיון שאינו יכול לסבול את ההפוך ממנו.

עוד יש להוסיף, שזוהו הטעם לכך שרש"י שינה מלשון הגמרא שם, וכתב בדברי השבטים "שפיטם אבי אמו עגלים" במקום "זקנו" (אף שלכאורה פרט זה לא משנה, וגם הוא ברור מאלי, שהרי אבי אביו היה אהרן, ואם כן, מובן שזקנו הוא אבי אמו), כדי להדגיש את טענתם שפנחס ירש מיתרו את מידת האכזריות, ולא ירש את מידת החסד מאהרן - סבו השני. הם טענו, שמצד הטבע התכונות של אבי האם באות בירושה יותר מאשר התכונות של אבי האב. כיון שטבע הבן נוטה דומה יותר לטבע האב, וטבע הבן דומה יותר לטבע האם (ראה רש"י בראשית פרק מ"ו פסוק ט"ו): אישה מורעת תחילה יולדת זכר, ואיש מוריע תחילה יולדת נקבה. היום יום כ"ח איר. פריימגדים באשל אברהם אורח"חיים סימן קכ"ח סעיף קטן ס"ב). וראה בשיחה הערה 29, שהיה לכך שבפשוטו של מקרא היה יתרו אבי אמו ממש של פנחס.

¹⁰ שיהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה (רש"י במדבר פרק כ' פסוק כ"ט). [לפי זה מובן מהו החידוש בייחוס פנחס אחר אהרן, אף שייחוס זה היה ידוע לכולם גם לפני כן. כיון שמעשהו נבע מהיותו צאצא אהרן].

¹¹ פסוק י"א. לפי-זה ניתן לבאר מדוע כותב רש"י "בא הכתוב ויחוס אחר אהרן" (למרות שבכתוב נאמר "אהרן הכהן", ובגמרא לא נזכרו מילים אלו). שכן ייחוסו של פנחס לאהרן אינו מפני כהונתו של אהרן אלא משום שהיה רודף חסד - איש של **אהבת ישראל**. ומה שנאמר בכתוב "אהרן הכהן", יש לומר שזו היתה טענת השבטים שלא לייחסו אחר אהרן, כיון שפנחס לא היה כהן (ראה במשכיל-לדוד).

לאור האמור יש להוסיף: השבטים סברו שזמרי הוא איש החסד, מאחר ומעשהו היה בשביל להציל את שבטו, ואילו פנחס התנהג להיפך מכך. אך האמת היא, שדווקא מעשה פנחס נעשה אהבת ישראל, כדי להציל את ישראל מהמגיפה, ואילו התנהגות זמרי מבטאת אכזריות גדולה. שהרי במקום לקרוא לבני שבטו לשוב מהחטא שהביא עליהם את המגיפה, הוא לקח את המדיינית ובכך "התיר" להם את החטא ומנע מהם את הדרך לתשובה. כלומר, מעשה החסד של פנחס היה נראה כמעשה אכזרי, ואילו זמרי הסתיר את אכזריותו באצטלה של חסד. זהו הפירוש בדברי רש"י פסוק י"ד "יחס את הרשע לגנאי" - שייחוס זמרי לשבט שמעון היה לשם גנאי. כיון שעל שמעון נאמר "כלי חמס מכרותיהם" (בראשית פרק מ"ט פסוק ה'), ואף התנהגותו של זמרי באה ממידת הרחוקה ממידת החסד (ובכך מדויקים דברי רש"י שם פסוק ו', שמשוהו בין מעשיהם של זמרי ושמעון).

[אולי יש לומר שכונת השבטים להגן על כבוד משה, לא היתה כראוי. כיון שטענתם על אכזריותו של פנחס, לא עונה על השאלה: מדוע משה לא עשה זאת? וכי הם חשבו שגם משה אינו נקי ממניעים אישיים כפנחס? היה עליהם לכאורה לברר תחילה אצל משה, ואז היו שומעים מפיו שמשמים נתעלמה ממנו ההלכה כדי שפנחס יטול את המגיע לו, והיתה נחה דעתם].

¹² מסכת פסחים דף ג' עמוד ב'. בפרט לאור המבואר בתורת החסידות, בטעם הדבר שבסופו יבוא לקיים לשמה, כיון שה"תורה" והפנימיות של ה"לא לשמה" הוא - **"לשמה"** (שהרי כל יהודי רוצה בפנימיותו לעשות את כל המצוות אלא "צרו הוא שתקפו" - רמב"ם הלכות גירושין סוף פרק ב'). ולכן בסוף "בא לשמה", כיון שהפנימיות מתגלה לאחר מכן גם בחיצוניות.